

על הכשלים בספרו של ד"ר רוזנק 'להחזיר טהרה ליושנה'

שאלה:

ערב טוב ושבוע טוב,
אני קוראת את הספר של ד"ר דניאל רוזנק: 'להחזיר טהרה ליושנה'. הגעתי לספר לא סתם.
אני נשואה כמעט 8 שנים, יש לי בן יחיד שיהיה בריא בן 3.5, מנסים כל הזמן להרות.
הבדיקות תקינות ובעלי (בצדק) מתנגד בכל תוקף לטיפולים כיוון שההריון הקודם הושג בסופו של
דבר ללא טיפולים.
עם זאת עליי לציין ולומר שכן לקחתי בעבר הורמונים, הזרעות וכו'.... שגם גרמו לי בזמנו
לתופעות לוואי....

אם כן, אחזור לספרו של ד"ר דניאל רוזנק בו הוא מביא טענות/ספקות לגבי ספירת שבעה נקיים.
אודה למי שקרא את הספר ויוכל לענות לי בנושא. אינני רוצה לקחת את "החוק" לידיים
ולהחליט בעצמי על הטבילה.
חשוב לציין, אני אישה דתייה ומאמינה באמונה שלמה בבורא עולם.

תשובה:

שלום לך,

יש להפריד בין שני רבדים: ההתמודדות הנכונה עם המצב האישי שלך, וספרו של ד"ר רוזנק.
לגבי המצב האישי שלך נשמח לנסות לסייע ככל האפשר בכלים הלכתיים ואחרים להבין את מוקד
הקושי שלך להרות ומה ניתן לעשות כדי לאפשר לך להרות בקלות האפשרית. כדי לעשות זאת
נצטרך לקבל ממך פרטים נוספים וליצור איתך קשר מתמשך יותר שיאפשר לוות אותך בנושא.
תוכלי לכתוב שוב למערכת "שאל את היועצת" ולפרט יותר לגבי מצבך הפיזיולוגי והקשיים
שנתקלת בהם, ואם תרצי תוכלי גם לציין היכן את בארץ כדי שנוכל לסייע לך לאתר דמות שתוכל
ללוות אותך מאותו האזור.

לגבי ספרו של ד"ר רוזנק "להחזיר טהרה ליושנה":

יש לומר בפה מלא כי ספרו של ד"ר רוזנק מסוכן לכל מי ששמירת הלכה חשובה לה. הליכה
בעקבות פרשנותו והדרכותיו לא רק שמביאה באופן מידי להפסקת שמירת ההלכה כפי שנהגה
בעם ישראל במשך למעלה מאלף וחמש מאות שנה, אלא גם תגרום במקרים רבים להיכשלות בדין
דאורייתא. אף שהדברים שלהלן ארוכים, הם מהווים רק נגיעה קלה בכמה מהכשלים המרכזיים
בספרו של ד"ר רוזנק, ואין בהם התייחסות לכל הנקודות שעולות בספר או לכל הבעיות שבו:

1. הספר כולו בנוי על הנחת מוצא לפיה ישנה זהות מוחלטת בין המושג המקראי "נידה" לבין
ההגדרה הרפואית של ד"ר רוזנק לדמם הוסת. מבחינתו של ד"ר רוזנק זוהי עובדה שאין צורך
להוכיחה והוא אפילו לא טורח להסביר זאת בשום מקום בספר, אף שהוא מתבסס על הנחה
זו בדיונים רבים לאורך ספרו. אולם, מבחינה הלכתית זוהי קביעה מוטעית, והיא סותרת מקורות

הלכתיים רבים העוסקים בטהרת המשפחה. כבר בגמרא הובאה קביעתו של האמורא רב שנפסקה להלכה, במקור שאפילו מצוטט בספרו של ד"ר רוזנק, מבלי להתייחס להיבט זה של הדברים: "מעייין אחד הוא, התורה טימאתו והתורה טיהרתו" (מסכת נידה דף ל"ה ע"ב, בעניין דמי טוהר) שמשמעה שאין לחפש את ההבדל בדינם של הדמים השונים בהבדלים ביולוגיים ביניהם אלא בקטגוריות הלכתיות.

טומאה וטהרה אינם רק מושגים ביולוגיים, אף שיש להם קשר לביולוגיה. דוגמה מובהקת לנושא זה הוא התחום של דיני כתמים: הדימום נבחן על פי שורת פרמטרים הלכתיים שאינם קשורים לשאלות ביולוגיות אלא רק לקטגוריות של טומאה וטהרה כדוגמת המשטח עליו נראה הכתם.

הנחת מוצא מוטעית זו היא הבסיס לכל המגדל שבונה ד"ר רוזנק לאורך ספרו והיא היסוד לכך שהוא מניח, בניגוד לעמדתם של כל חכמי ישראל והמוני בני ובנות ישראל מאז תקופת האמוראים לפחות, שהוא יודע בדיוק כיצד לקיים את הדין דאורייתא. הבסיס לאפשרות לשמור את הדין דאורייתא, בלי סייגים שיהוו מרווח ביטחון היא יכולת לקבוע במדויק איזה מההפרשות שאישה רואה הוא דם נידה ואיזה לא. זהו ידע שכבר בתקופת האמוראים הלך ונעלם עד שנעלם לחלוטין, ולא ידוע לנו על אפשרות לחדש אותו כעת.

המצב כיום אינו שאנחנו מוסיפים לנשים נידות שבעה נקיים הנוגעים לדין זבה כפי שמציג ד"ר רוזנק את הדברים בספרו, אלא שבדרך כלל אין לנו כיום את הכלים לדעת בודאות האם אנחנו נידות או זבות, ולכן בכל מקרה ומקרה אנחנו נוהגות באופן שמוציא אותנו ידי חובת הדין דאורייתא בשני המצבים - כיון שאין לנו אפשרות לדעת בבירור באיזה מהם אנחנו נמצאות.

חשוב להבין שבניגוד למקרה שבו הדין זהה בכל המצבים, וטעות ביחס לאופי הדימום אינה משמעותית, במקרה של שמירת הדין דאורייתא לא קיים שום מרווח שמאפשר לטעות מבלי להסתבך בדיני דאורייתא: כיוון ששמירה על דיני נידה וזבה דאורייתא מחייבת חישובים תמידיים שהבסיס שלהם הוא הרגע המדויק בו נעשית האישה "נידה", כל טעות לגבי קביעת הזמן הזה הופכת קריטית. הקדמה של הרגע הזה, במצב שבו הדם שהאישה רואה אינו הופך אותה לנידה דאורייתא (וישנם מצבים רבים העונים להגדרה זו), יביא לטעות בכל החישובים מאותו רגע והלאה. כך למשל אישה שתחליט שהפכה "נידה" לפני השקיעה, בעוד למעשה רק הדם שראתה אחרי השקיעה היה דם אוסר מדאורייתא, תחשוב שסיימה את תקופת הנידות יום מוקדם יותר משבאמת הסתיימה ותטבול בעודה נידה דאורייתא. מאידך, אישה שתחשוב שהפכה נידה מאוחר יותר מהרגע שבו באמת הפכה נידה על פי ההגדרות דאורייתא עשויה לא רק להחמיר על עצמה ולטבול יום מאוחר מדי, אלא גם לחשב באופן לא נכון את הימים הראויים לזיבה, ולא להבין שהיא חייבת לספור שבעה נקיים על פי הדין דאורייתא, בגלל הטעות שנראית כאילו גרמה לה להחמיר. טעות כזו יכולה להביא לכך שכל החישובים שלה מאותו רגע והלאה, למשך תקופה ארוכה מאד, לא יתאמו את הסטטוס שלה מבחינת הדין של התורה.

לא רק שכבר בתקופת התנאים רוב הנשים לא ידעו להבחין בין סוגי הדמים והאבחנה ביניהם דרשה תקשורת מתמידה עם רב שיקבע את דינם של המראות השונים, החל מתקופת האמוראים גם חז"ל הודו שאינם יודעים להבחין בין הדמים השונים. כיוון ש, כפי שכבר הזכרנו, ההנחה שיש

זהות בין המושג הרפואי "דמם וסתי" לבין המושג המקראי "נידה" היא הנחה מוטעית מבחינה הלכתית, אין בידינו כלים שיאפשרו לנו לבצע הבחנות הכרחיות אלו.

2. הכשל המרכזי השני בספר "להחזיר טהרה ליושנה" הוא, לדעתי, באופן שבו תופס ד"ר רוזנק את עולם ההלכה והתפתחותו.

מצער לומר, אולם אע"פ שכל החכמים שמצטט ד"ר רוזנק בספרו הם משלומי אמוני ישראל, הלוגיקה ההלכתית שהוא מציג זהה ללוגיקה ההלכתית של התנועה הקונסרבטיבית (המכנה את עצמה בארץ התנועה המסורתית) כפי שתנועה זו מצהירה עליה: הסקת מסקנות הלכתיות מעשיות מטקסטים ראשוניים תוך התעלמות מהתהליכים ההלכתיים שהתרחשו במשך כל הדורות, התמקדות יתרה בהסברים היסטוריים לתהליכים הלכתיים תוך חוסר קבלת מרות של פוסקים מדורות קודמים בכל מקום שנראה שהתנאים ההיסטוריים השתנו וכן הלאה. אין זו דרכה של ההלכה היהודית לאורך כל הדורות. **פסיקת ההלכה מתקופת הראשונים ועד לימינו אנו נעשתה בתוך מערכת של כללים שד"ר רוזנק מתעלם מקיומם.**

בניגוד לתמונה שמצייר ד"ר רוזנק בספר, ההתפתחות הדרמטית שעברה, עוברת, וודאי עוד תעבור ההלכה (וזהו אכן מקור שמה), אינה מתרחשת אלא בתוך גבולות וכללים, שבתוכם היא מתפתחת.

בניגוד לאופן שבו מציג ד"ר רוזנק את ההלכה בספרו, ההלכה אינה בהכרח נלמדת ישירות מהפוסקים, והסברים רעיוניים לפוסקים של תלמידי החכמים בימינו אינם מקור ישיר לפסיקת הלכה בניגוד למסורת התורה שבעל פה. גם העובדה שפוסק הלכה כזה או אחר הביע דעה מסויימת בשלב כלשהו במהלך ההיסטוריה, אין משמעה שניתן באופן אוטומטי לנהוג כדבריה, או שניתן להתעלם מדברי כל שאר הפוסקים ומדבריהם. ד"ר רוזנק מביא בספרו מקורות רבים, והפניות רבות בהערות השוליים. אולם, כמעט ולא ניתן למצוא בין מקורות אלה מקורות הלכתיים ישירים, והוא אינו דן ומתמודד עם עיקר הכתיבה ההלכתית העשירה בנושא.

בנוסף, מבוסס חלק לא מבוטל מהדיון בספר על הטעמים ההיסטוריים שד"ר רוזנק העלה בדעתו בעקבות לימוד הנושא כאילו הם הבסיס להאחדת הדינים, תוך שהוא מצמצם את המקום שתופסים דבריהם המפורשים של חז"ל המיחסים את האחדת הדינים לחוסר היכולת להבחין בין המצבים השונים, אליהם התייחסו לעיל, ואפילו כשהוא מתייחס לנושא, הוא עושה זאת תוך טשטוש הבעיה הממשית בהבחנה בין הדמים.

ההתייחסות לגורמים ההיסטוריים החיצוניים כמוקד התהליך ההלכתי, במקום התהליכים הפרשניים ותהליכי העברת המסורת, מסיטה את הדיון מדיון הלכתי טקסטואלי לדיון היסטורי. ההתייחסות של ד"ר רוזנק לטעמים ההיסטוריים שהוא עצמו העלה למהלכים ההלכתיים כאל עיקר מהותם (למרות שבהקדמתו לחלק זה של הדיון הוא מעיד שאין להשערותיו בסיס מעבר לרעיונות שעלו בו), מביאה אותו להסיק שכיוון שרשימת הגורמים שהעלה היא רשימה שלגביה חלו שינויים מפליגים בתנאים ההיסטוריים, יש לשנות את הדין. זהו כמובן הגיון מעגלי, שאין בו הוכחה למאומה.

3. אחד הנושאים שד"ר רוזנק מרחיב לגביהם בספרו הוא הנושא המכונה "עקרות הלכתית", אליו רמזות גם את בשאלתך. יש לומר בפה מלא: זהו נושא מורכב הדורש בכל מקרה ומקרה לגופו טיפול עדין שיאפשר להבין את מוקד הבעיה ולמצוא לה את הפיתרון המתאים ביותר, באופן הנעים ביותר לאישה ולזוג. אין להכחיש שבמצבים שאכן שמירה על הלכות טהרת המשפחה היא הדבר שמונע מבני הזוג להרות נדרשת התייחסות הלכתית יצירתית שתאפשר לבני הזוג להרות מבלי לוותר על שמירת ההלכה. רבנים רבים וכן יועצות הלכה מלווים נשים וזוגות הסבורים שיש להם בעיה של עקרות הלכתית בנסיון לאתר את נקודת הקושי המדוייקת של הזוג המדובר ולמצוא את הפיתרון ההלכתי והרפואי המתאים.

עם זאת, מחקרים שנעשו בעת האחרונה שחלקם עומד להתפרסם בחודשים הקרובים, מעלים שקיים פער משמעותי בין מספר הנשים הסבורות שיש להן בעיה של עקרות הלכתית לבין מספר הנשים שיש להן בעיה כזו באמת. מסתבר שאנשי ונשות הלכה המלווים מקרים כאלו, מצביעים על כך שאחוז לא מבוטל מהנשים טובלות למעשה לאחר הזמן שבו מותר היה להן לטבול מבחינה הלכתית. נשים רבות אינן בקיאות בפרטי ההלכה ואוסרות את עצמן לחינם במקרים שמבחינה הלכתית הן אינן נאסרות, ובכך מעכבות את מועד הטבילה מבלי לדעת שניתן היה לטבול מוקדם יותר. קיים קשר ישיר בין נושא זה לבין הנושא אליו התייחסנו בראש הדברים: נשים רבות אינן מכירות את הקטגוריות ההלכתיות וסבורות שכל הפרשה אוסרת אותן, אף על פי שאין זה המצב ההלכתי. אין בדברים אלו האשמה כנגד הנשים חס וחלילה. כל אחת מהנשים שנוהגות באופן זה עושה כמיטב יכולתה לשמור על ההלכה כראוי. אולם חשוב לדעת שלפני פניה לטיפול רפואי, חשוב לוודא ששמירת ההלכה נעשית על פי הדין והטבילה אינה נדחית בשל חוסר הבנה של ההלכה. כך למשל נשים רבות (כאלה שמתקשות להרות אך גם רבות אחרות) אינן יודעות שחלק מההפרשות הרחמיות הן בגוונים שאינם מוגדרים מבחינה הלכתית כאוסרים (ניתן לקרוא על נושא זה [הכאן](#)), ואינן סופרות שבעה נקיים כל עוד הן רואות הפרשות כלשהן. רבות אחרות אינן בקיאות בדיני כתמים שכבר הזכרנו לעיל, ואוסרות את עצמן לחינם במקרים שאינן אסורות מבחינה הלכתית. בירור מעמיק של המצב ההלכתי יכול לצמצם את מספר הנשים שטובלות לאחר הביוך ובאופן כללי יכול לסייע לנשים להיטהר ביתר קלות.

ללא ספק, קיים אחוז מסויים מהנשים שאינן מצליחות להרות בשל שמירת ההלכה. בכל מקרה כזה יש למצוא, בליווי אנשי הלכה, את הפיתרון המתאים ביותר לאותו הזוג בהתאם למצב הפיזיולוגי ולצרכיו ורצונותיו. הפתרונות האפשריים חלקם פתרונות הלכתיים מסוגים שונים וחלקם אכן נשענים על שימוש נקודתי בהורמונים שבמקרים רבים מביאים לידי הריון במהירות רבה לאחר שימוש מצומצם וממוקד.

(יש לציין כי ד"ר דינה צימרמן שהיא רופאה וגם יועצת הלכה כותבת בימים אלו התייחסות לבעייתיות בטענותיו של ד"ר רוזנק מההיבט הרפואי. נשמח לשלוח אלייך את דבריה כשתסיים את כתיבתם)

חשוב להבהיר, כי בניגוד לדבריו הבוטים של ד"ר רוזנק בספרו לפיהם הרצון למצוא פתרונות פרטיים ואישיים בפסיקת הלכה התפורה למידתם של בני הזוג מקורה באינטרסים צרים של הרבנים, ההפך הוא הנכון. בניגוד למערכות החוק האנושיות שבהן ישנם יוצאים מן הכלל הנפגעים מן החוק מעצם היותו שרירותי במידת מה, עולם ההלכה, בהיותו מערכת חוקים טוטאלית שבסיסה דבר ה', נעשה נסיון להתאים את החוק לכל מצב ומקרה. כיוון שכך ישנם מנגנונים תוך הלכתיים שונים המאפשרים יצירתיות הלכתית, במגבלות נתונות, שמטרתה ליצור

התאמה טובה ככל האפשר בין מקרה ספציפי להלכה המתאימה. פסיקות אישיות אין משמען שהדין הפשוט והמפורסם אינו נכון, או שהוא נועד לשמר את כוחם של הרבנים, אלא להפך: במקביל לדין הסטנדרטי, שאותו מלמדים והוא החוק הכללי, ישנם מנגנונים תוך הלכתיים שמאפשרים לסטות מחוק כללי זה במקרים נקודתיים, למרות שהדין הסטנדרטי עודו תקף. הפסיקה האישית אינה מתאימה כדין כללי ברוב המקרים, אלא מהווה יוצא מן הכלל המעיד על הכלל. כיוון שכך, התנאים הספציפיים בכל אחד מהמקרים יוצאי הדופן ישפיעו על הפסיקה המתאימה לאותו מקרה. זוהי אכן פסיקה אישית במלוא מובן המילה ולכן פירסום שלה, המוציא אותה מהקשרה ואינו מתייחס לכלל הפרמטרים המציאותיים וההלכתיים שבהם היא מתאימה, הופך אותה לבעייתית מאד. במקום להבין את ייחודה של ההלכה המאפשרת פתרונות "תפורים על פי מידה" לאנשים ששורת הדין אינה מתאימה למצבם, ולברך על היכולת לסייע לאנשים בכלים יחודיים, בוחר ד"ר רוזנק להשתלח ברבנים ומאשים אותם בהאשמות קשות וחריפות.

זוגות שונים שביורור יעלה שאכן יש להם בעיה מסוג "עקרונות הלכתיים" יקבלו פתרונות הלכתיים שונים שיתאימו באופן ספציפי לבעיה במקרה שלהם. לא מתפרסמות הדרכות הלכתיות לזוגות כאלה באופן פומבי שכן טיפול אישי בכל מקרה יכול לאפשר פתרונות מדויקים יותר בהתאם לסיטואציה.

4. אחד הדברים המדאיגים בספרו של ד"ר רוזנק הוא שהוא נותן "הוראות שימוש" להולכים בשיטתו, שאפילו על פי ההסבר שלו לדין דאורייתא (שכאמור מבחינה הלכתית אין לו בסיס) יכשילו את מי שילך בעקבותיהם בדין דאורייתא. הדוגמה המובהקת לכך היא בדיקת הפסק טהרה שמקורה, בניגוד למה שכותב ד"ר רוזנק באופן כמעט מפורש, הוא בדין נידה דאורייתא ולא בדינה של הזבה. כפי שעולה מהמשנה (מסכת נידה פרק י' משנה ב') הדנה בנידה דאורייתא, ביצוע בדיקת הפסק טהרה הוא תנאי הכרחי לטהרת הנידה. ביצוע בדיקה זו אינו מוזכר בשום מקום בהוראותיו של ד"ר רוזנק. יתרה מזאת, מדבריו של ד"ר רוזנק לאורך הספר עולה הרושם כאילו ביצוע בדיקות קשור אך ורק לדינה של הזבה הגדולה. רושם זה מוטעה לחלוטין מבחינה הלכתית והיסטורית. זוהי רק דוגמה לסכנה שבפעולה בעקבות הוראותיו של ד"ר רוזנק אפילו לשיטתו.

5. כפי שודאי הבחנת במהלך הקריאה בספר, ד"ר רוזנק בחר לכתוב אותו בניסוח רגשי ולא בניסוח ענייני. הספר נכתב בכתיבה רגשית עמוסת סופרלטיבים (כבר מההקדשה שבעמוד הראשון המכנה מי שיבחר להפסיק לשמור את ההלכה כ"אמיצים" וההתייחסות אליהם אחר כך כ"בעלי הרוח החופשית"). הכתיבה באופן זה, החריג גם בז'אנר הספרות היהודית הפופולארית, מקשה על בחינה עניינית של הדברים הנאמרים והופכת את הקריאה הביקורתית בספר לקשה יותר מבספרים העוסקים בנושאים עיוניים בדרך כלל. חשוב לתת את הדעת לנקודה זו בעת שבאים להעריך את תוכן הדברים שבספר.

מבחינה זו חשוב גם לשים לב למקום הנרחב המוקדש בספר לציטוט של טוקבקים, על כל המורכבות שבז'אנר כתיבה זה. נוסף לכך, ד"ר רוזנק בוחר את הציטוטים ששיבץ בספר בקפידה. לשיא מגיע העניין בנספח מספר 4, שבו מצטט ד"ר רוזנק מספר הודעות מפורומים בפורטל כיפה, ללא כל ציון מקור או אסמכתא לדברים. מציאת הדברים בפורום שבפורטל כיפה באמצעות מנוע

חיפוש, מעלה כי בניגוד לרושם שנוצר בספר, כאילו ההודעות הן כולן חלק מדיון בין הגולשים לבין רב שהתארח בפורום, מספר הודעות בוטות כנגד רבנים וכנגד ההלכה מקורן בשירשור אחר לחלוטין, שאותו הרב כלל לא היה שותף לו. יתרה מכך: איתור השירשור המקורי מעלה שמדובר בשירשור ארוך שפתחו הגולשים בפורום בעקבות אחד ממאמריו המוקדמים של ד"ר רוזנק בנושא, שרובו ככולו הכיל ביקורת נוקבת כנגד דבריו. ד"ר רוזנק שלף מתוך אותו השירשור שלוש הודעות התואמות את שיטתו, הוציא אותן מהקשרן (כמובן מבלי לצטט את התגובות הרבות של הגולשים שדעתם אינה כדעתו), והביא אותם בקונטקסט ממנו השתמע שהן חלק מדיון עם רב פוסק, מבלי לציין כל מקור לדברים.

זוהי מניפולציה מטרידה, שאינה עומדת בכללים בסיסיים של אתיקה וכללי ציטוט. בחירתו של ד"ר רוזנק לעשות מעשה בוטה כל כך מחייבת זהירות יתרה בהתייחסות למקורות שהוא מצטט.

אין ספק, שיש בבסיס דבריו של ד"ר רוזנק מספר נקודות שחשוב שיעלו למודעות של כל העוסקים בתחום: חשוב מאד להגביר את הרגישות לתחושתיהן של הנשים, חשוב לשקול בכובד ראש את ההשלכות הפיזיולוגיות של שימוש באמצעים רפואיים במהלך נסיונות להרות, וחשוב שתהיה תקשורת כנה וישירה בין אנשי הלכה לבין הציבור. נקודות אלו כמובן חשובות לנו, יועצות ההלכה, כמו לאנשי הלכה רבים נוספים, ועומדות לנגד עינינו בכל התמודדות הלכתית. עם זאת, אין בכך לבטל את חשיבותה של שמירת ההלכה, או לאפשר ביטול של ההלכה כפי שנהגה בעם ישראל מאז ימי התלמוד בהינף יד. בכל מקרה של בעיה נקודתית נכון לפנות לקבלת הדרכה אישית שתאפשר למצוא את הפתרונות הטובים ביותר לסיטואציה מבלי לפגוע בערכים החשובים לפונה. אין בידינו היום כלים שיאפשרו לנו לשמור את הדין דאורייתא מבלי לנהוג בכל מראה אוסר כאילו הוא עשוי להיות דם נידה או זבה מבלי שנוכל להבחין ביניהם.

נשמח לעמוד לרשותך בכל עת.

כל טוב!

תרצה קלמן - יועצת הלכה.